
ПЕРЕКЛАДИ КИТАЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

UDC 82-95

DOI <https://doi.org/10.51198/chinesest2024.01.80>

ЛУ ЖІ. «WEN FU» (陆机. «文賦»)

I. Kostanda

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Kyiv National Linguistic University
73, Velyka Vasylkivska Str., Kyiv, 07380, Ukraine
kostanda.iryana@ukr.net

The translation of the work of Lu Ji «Wen Fu» (陆机 «文賦»), written during the Western Jin dynasty (西晋), is important for modern Ukrainian Chinese studies, as it helps to reveal key aspects of the development of Chinese literature and language, and also indicates on the importance of the cultural context in the formation of stylistic norms. Translations of such works contribute to a deeper understanding of the literary heritage and philological processes that took place in China. The relevance of «Wen Fu» is due to several aspects. The text of the work demonstrates the continuity in the Chinese philological tradition and the relationship between the works that influenced it in the field of stylistics, thus reflecting the processes of development of stylistic phenomena. The work illustrates the influence of metaphysical ideas and traditional worldview on stylistic codification, which makes it relevant for studying the interaction of cultural and philosophical aspects with literary creativity. Acquaintance with the text of the work contributes to the formation of an idea about the traditional forms of the text and the language norm, which is important for understanding the Chinese literary heritage. Since the views on literature, before and after the reign of the Western Jin dynasty, were significantly different, the analysis of the text «Wen Fu» will contribute to a better understanding of the evolution of the literary process in China and philology as a separate branch of it. The translation of «Wen Fu» is thus an important link in the study of the literary processes of Ancient China. The appearance of «Wen Fu» was marked by the selection of stylistics and literary criticism in a separate direction of the Chinese philological tradition; the formation of the characteristics of functional styles was carried out under the conditions of significant influence of metaphysical ideas about the actual process of creativity and creation of the text expressed by the author; Lu Ji also noted the importance of observing stylistic traditions and preserving the formal stylistic characteristics of a literary text. The detailed analysis of methods and concepts of stylistic codification proposed in «Wen Fu» can become an important tool for further research into the phenomena of Chinese stylistic codification and its influence on the formation of linguistic norms and language culture in China.

Key words: Lu Ji, «Wen Fu», wenyuan, ancient Chinese literature, literary criticism, literary studies, stylistics.

ЛУ ЦЗІ. «ВЕНЬ ФУ» (陆机. «文賦»)

I. O. Kostanda

Переклад праці Лу Цзі «Вень Фу» (陆机 «文賦»), написаної за часів династії Західна Цзінь (西晋), є важливим для сучасного українського Китаєзнавства, оскільки допомагає виявити ключові аспекти розвитку китайської літератури та мови, а також указує на важливість культурного контексту у формуванні стилістичних

норм. Переклади таких праць сприяють більш глибокому розумінню літературної спадщини та філологічних процесів, що відбувалися у Китаї. Актуальність «Вень Фу» зумовлена декількома аспектами. Текст праці демонструє спадкоємність у китайській філологічній традиції та взаємозв'язок між творами, які впливали на неї у галузі стилістики, відображаючи, таким чином, процеси розвитку стилістичних феноменів. У праці проілюстровано вплив метафізичних ідей та традиційного світогляду на стилістичну кодифікацію, що робить його актуальним для вивчення взаємодії культурних та філософських аспектів із літературною творчістю. Ознайомлення з текстом праці сприяє формуванню уявлення про традиційні форми тексту та мовну норму, що є важливим для розуміння китайської літературної спадщини. Оскільки погляди на літературу до та після періоду панування династії Західна Цзінь суттєво відрізнялися, аналіз тексту «Вень Фу» сприятиме кращому розумінню еволюції літературного процесу у Китаї та філології як окремої його галузі. Переклад «Вень Фу», таким чином, є важливою ланкою у ході вивчення літературознавчих процесів Давнього Китаю. Поява «Вень Фу» відзначилася виділенням стилістики та літературної критики в окремий напрям китайської філологічної традиції; формування характеристик функціональних стилів здійснювалося в умовах суттєвого впливу метафізичних ідей щодо власне процесу творчості та створення тексту, які висловив автор; Лу Цзі відзначив також важливість дотримання стилістичних традицій та збереження формальних стилістичних характеристик літературного тексту. Детальний аналіз методів та концепцій стилістичної кодифікації, запропонований у «Вень Фу», може стати важливим інструментом для подальших досліджень феноменів китайської стилістичної кодифікації та її впливу на формування мовної норми й культури мови в Китаї.

Ключові слова: Лу Цзі, «Вень Фу», веньянь, давньокитайська література, літературна критика, літературознавство, стилістика.

Праця «Вень Фу» («文賦»), присвячена теоретичним аспектам літературної теорії та стилістики, була написана у період панування династії Західна Цзінь (西晋, 266–316 pp.) письменником і каліграфом Лу Цзі (陆机, 261–303 pp.). У цей період, від часів династій Вей (魏, 220–265 pp.) до періоду Південних та Північних Династій (南北朝, 420–589 pp.), китайська література зазнавала суттєвих трансформацій. Одними з ключових причин цих змін були усвідомлення літератури як самостійної сфери та індивідуалізація літературної творчості. Це визначило створення нового підходу до сприйняття літератури та літературного процесу загалом. До цього часу поняття «чистої літератури», яка розглядалася як явище, незалежне від політичної ідеології та філософських течій, було невідомим. Значущість творів визначалася винятково їх відповідністю політичним ідеалам та традиційній філософії.

Історична цінність «Вень Фу» для розвитку китайської стилістики та літературознавства є безсумнівною. Ця праця стала першою в історії, що детально вивчала такі аспекти, як досвід написання творів, власне творчий процес, використання різноманітних засобів і методів у ході створення тексту, роль риторичних та стилістичних елементів, а також зв'язок між пафосом твору та його формою. Слід зазначити, що назва цієї праці може перекладатися як «Ода про прозу», оскільки «вень» («文») має значення «проза» або «літературний текст», тоді як «фу» («賦») – «ода» або «поема». Таким чином, загальна назва «Ода про прозу» підкреслює важливість того факту, що автор вибрав

поетичну форму тексту для критичного розгляду прози. Це є свідченням того, що для нього стилістичний та естетичний складники у прозі є не менш важливими, ніж у поезії.

У своїй праці Лу Цзі визначив та проаналізував різні форми літературного тексту, такі як «вірш» (诗), «ода» (赋), «надпис на кам'яній стелі» (碑), «панегірик» (诔), «римовані надписи» (铭), «повчальні надписи» (箴), «гімн» (颂), «теорія» (论), «меморандум» (奏) та «пояснення» (说). Акцентуючи увагу читача на кожній із представлених форм, він пояснює їхню природу й головні характеристики. Подібний аналіз дав змогу виділити основні мовні та стилістичні особливості кожного із цих функціональних стилів, що стали ключовими характеристиками у подальших розвідках наступних поколінь дослідників. Кожна з традиційних форм літературного тексту, визначених Лу Цзі, має власні характеристики і стиль мовлення, що відображають основні особливості цих жанрів та вимоги до них. Ці характеристики допомагають виявити відмінності між літературними жанрами та визначають вимоги до мовного та стилістичного оформлення текстів різних форм.

Твір «Вень Фу» Лу Цзі залишається актуальним й у сучасному світі як джерело знань про стиль та форму, а також як інструмент для розвитку критичного мислення та інтеркультурного обміну, здатний сприяти як науковому розвитку через розкриття історичного контексту та еволюції літературних стилів, так і розвитку літературної критики й розумінню сучасним читачем важливості стилістичних аспектів у літературних творах.

ЛУ ЦЗІ. «ВЕНЬ ФУ» (陆机. «文賦»)

Кожного разу, коли я читаю твори талановитих літераторів, я досягаю всі їхні ідеї та роздуми, які вони передавали через свою творчість. Безумовно, стиль має нескінченну кількість видозмін, але красу та потворність, переваги та недоліки текстів завжди можна визначити, щоб оцінити. Кожного разу, коли я пишу сам, то особливо гостро усвідомлюю тернистість шляху, яким йдуть інші автори. Часто мене охоплює хвилювання, що мої наміри неявно відображаються в тексті й що я не можу передати точно той зміст, який хочу. Мабуть, це питання нескладне для усвідомлення, але складне для вирішення.

Я написав «Оду про прозу» саме для того, щоб проаналізувати твори видатних попередників і пояснити, як створювати те, що покращить текст, і те, що може йому зашкодити. Можна навіть сказати, що видатні твори літераторів минулих епох уже виразно демонструють тонку та складну природу літературних текстів. Що ж до вміння використовувати спеціальні прийоми, які вживалися у текстах попередніх століть, то це подібне до того, як намагатися виточити рукоять для сокири, не маючи навиків столяра, а лише саму рукоять як взірєць. Так само і стиль, і прийоми, які його створюють, знаходяться перед очима, але вміння майстра використовувати їх вправно й доречно важко виразити словами. У цьому творі я пояснюю все, що можна пояснити словами. Від давніх-давен я досягаю Небо і Землю, глибоко занурююсь у дослідження всього існуючого, аналізую численні пам'ятки літератури та канонічні книги – і все для того, щоб загартувати та розвинути свій дух!

Коли почергово змінюються чотири пори року, мене захоплює швидкоплинність часу; коли я спостерігаю за змінами розквіту та вмирання всього живого, у мене виникає безліч думок. Під час безвідрадного осіннього переходу,

дивлячись, як усі рослини гинуть, я відчуваю смуток; під час чарівної весняної пори, помічаючи, як пишніють гілки верб, я відчуваю радість. Мій розум зосереджений, як крижаний сніг у горах, а прагнення – величезні, вони немов сягають небесної височини. Оспівуючи великі досягнення мудреців минулого та їхні величні звершення, вихваляю добродетель та мудрість святих давнини. Прогулюючись поміж книжкових полиць, насолоджуюсь безцінними творами і, натхненний, починаю створювати власний твір.

Коли розпочинаю писати, складаю детальний план, поринаю у глибокі роздуми, шукаю всюди і досліджую все. Душа летить за межі восьми напрямів, думка пливе високо у небі, залишаючи внизу найвищі гори. Літературні ідеї народжуються подібно до того, як сходить сонце: спочатку все нечітко й не має форми, але поступово насичується кольорами та стає виразним. У цей момент образи стають ясними і переплітаються, перетікають один в одного. Проявляється прекрасна суть філософських трактатів та літописів, слова ллються, як потужний потік. Уся краса стилю шести видів мистецтв збирається на кінці пензлика. Уява стає стрімкою, то злітаючи високо вгору, то зриваючись глибоко униз. То я раптово піднімаюся над Небесним озером, то неочікувано пірнаю у глибокі земні джерела. Іноді слова дістаються важко, як риба, що застрягла на гачку в глибині; іноді вони спадають легко, мов птах, збитий стрілою у височині. Я вичерпую змісти, не висловлені віками, і використовую фрази, не знані тисячоліттями. Те, що було сказано попередниками, як квітка, що розквітла вранці, але цвіт її вже опадає; а ті змісти, які ще не мали вираження, наче бутон, котрий пишно розпускається ввечері. За мить я охоплюю минуле і сучасне, лише раз моргнувши, можу пролетіти весь Всесвіт.

Коли визначився з головною ідеєю, працюю над планом. Влучний вибір слів, упорядкованість ідей потрібні для того, щоб ясно передати форми явних речей і проявити все, що має звучання. Докладно роз'яснюю складне, йду від прихованого до явного, крок за кроком прямую від простого до складного. Іноді я дію прямо, розкриваючи загальну картину, наче лютий тигр, який підкорює усіх тварин у горах, а іноді вибираю незвичайні фрази, що виглядають у тексті як морський дракон, котрий раптово вириває з води та лякає птахів. Інколи одразу виникає відповідне слово, а часом, незважаючи на докладені зусилля, відповідність не складається. У такі моменти потрібно позбавитися сторонніх думок, зосередитися, впорядкувати свої ідеї, щоб висловити їх словами, Небо і Землю відсторонено втілити в образах, на кінці пензля зібрати все існуюче у Всесвіті. Спочатку слова даються насилу, ніби їм важко злітати з вуст, та наприкінці літературна думка вільно та бурхливо розтікається на папері. Упорядкування головної думки наче повторює будову дерева: потрібно виділити найважливіше, щоб воно стало стовбуром, а фрази та слова подібні до гілок дерева – коли стовбур потужний, тоді й гілки з листям стають пишними. Внутрішній стан та зовнішній вигляд дійсно дуже узгоджені, зміну емоцій важко приховати. Почуття радості проявляється усмішкою, тоді як згадка про важкі події відбивається виразом суму на обличчі.

Іноді, беручи до рук пензля, незчуєшся, як одним його змахом створюється все задумане, а іноді тримаєш його і відчуваєш розпач. Письменництво сповнене радості й завжди викликало захоплення святих мудреців. Воно шукає образи в порожнечі та звуки в тиші. Обмежені за величиною сторінки містять

безмежні істини, великі думки виходять із невеликого за розміром серця. Сенс слів розширюється і розширюється, зміст проникає все глибше і глибше, подібно до того, як аромат квітів стає все більш насиченим; як гілки верби пишніють, а тінь від них густішає; як сяючий вихор, що легко піднімається із землі; мов важкий потік туші, котрий виливає літературну думку на папір.

Стилі твору різноманітні, об'єкти реальності багатогранні, розмаїття речей нескінченне; їх повне вираження дуже складно зобразити. Витончені звороти слів подібні до талановитих ремісників, що змагаються між собою, а літературний зміст – до майстра, який має креслення і повинен уважно стежити, чи у правильному напрямі докладається їхня майстерність. Використання слів повинно бути ретельно обміркованим незалежно від того, глибокий чи поверхневий твір, і в обох випадках володіння словом має бути бездоганним!

Навіть якщо звичайні правила написання порушуються, усе ж потрібно намагатися ясно передати образи. Таким чином, поціновувачі витонченої мови віддаватимуть перевагу вишуканим образам; ті, хто цінує раціональність, робитимуть акцент на точності висловів. Якщо викладати думку занадто просто, то статті бракуватиме повноти аргументації, а імпульс, закладений у творі, розсіється.

Вірші служать для вираження почуттів та емоцій і мають бути у цьому виразними та витонченими.

Оди використовуються для розкриття подій і повинні мати чітку структуру та ясне мовлення.

Надписи на кам'яних стелях відзначають заслуги – їм належить бути чесними та відповідними.

Панегірики передають сум за покійними і мають плавно плинути, передаючи почуття скорботи.

Римовані надписи призначені для запису заслуг і повинні бути лаконічними, демонструвати освіченість, але й передавати теплоту почуттів.

Повчальні надписи служать для критики помилок, тож мусять бути виразними, а також добродісними та сповненими чистоти.

Гімни використовуються для прославляння досягнень і добродісності, вони повинні бути вільними та піднесеними, а також барвистими й виразними.

Теорії покликані виражати оцінки правильності чи неправильності дій і мають бути точними, звертатися до деталей та демонструвати широту поглядів.

Меморандуми призначені для звітування вищим посадовим особам, тож зобов'язані мати рівний тон, бути елегантними й відповідати події.

Пояснення використовуються для аналізу та аргументації, тож їхня мова повинна бути за інтонацією палкою і запальною, але дотепною та продуманою до найменших дрібниць.

Окремі жанри або стилі письма можуть відрізнятися одне від одного, але загалом вони дотримуються певних правил або структурних особливостей. Спільна вимога полягає у тому, щоб уникати надмірності та відхилень від зазначених стандартів. Значення повинне бути зрозумілим, аргументація – повною й обґрунтованою, але слід пам'ятати, що текст не має бути занадто довгим. Об'єктивні явища мають безліч аспектів, і стилі письма також часто змінюються.

Під час написання тексту важливо бути винахідливим та виразним у висловлюваннях, використовувати барвисті й чіткі образи, як у співгрупі п'яти кольорів. У цей час акцент робиться на чуттєвому і вишуканому вираженні ідеї; мовлення є багатим на барви і мелодію, з різними тонами та переплетінням звуків. Це подібно до того, як п'ять кольорів, гармонійно поєднуючись, створюють яскравий ефект. Навіть якщо вибір слів та їх використання не мають жорстких правил, установлення ідеального літературного стилю може бути важким завданням, тому важливо розуміти закони та порядок змін, що нагадує природну здатність потоку приймати в собі й змішувати воду з маленьких джерел. Якщо ви пропустите момент змін і намагатиметесь пристосуватися пізніше, то це все одно, що намагатися з'єднати кінець із початком, що неминуче призводить до плутанини і хаосу.

Якщо кольори не поєднуються, то забарвлення буде невиразним і яскравість втратиться. Іноді наступний фрагмент тексту може зіпсувати попередній, а іноді й попередній може вплинути на наступний. Часом мова може бути не дуже рівною та влучною, але викладення – послідовним; а часом мова є рівною та влучною, але порядок викладення може бути порушеним. Коли ці два елементи розділені, кожен із них здатен бути прекрасним, але якщо їх об'єднати, вони можуть зіпсувати один одного. Вибір слів та фраз вимагає ретельного розгляду, обмірковування, відкидання та погодження. Якщо дотримуватися правил добору слів, то слова і фрази будуть узгоджуватися зі структурою й вписуватися у літературний стиль. Інколи розмаїтість слів і багатство значень можуть призвести до незрозумілості виразу. У тексті є лише одна головна тема, і якщо її значення повністю розкрито, то не потрібно більше повторювати. Ключові моменти висловлюються коротко, щоб виділити головну думку, це є способом створити виразний вислів. Навіть коли ви висловлюєтесь послідовно й літературний текст набуває виразності, його можна ще більше підсилити за допомогою вдалого вислову.

Коли у тексті більше користі, ніж вад, його слід залишити без змін. Іноді організація слів подібна до ткання різнокольорового полотна, вишуканого та блискучого: вислови є пишними й виразними, подібними до яскравого шиття; емоції злагожені, як мелодія музичних інструментів. Якщо у вас немає власних оригінальних ідей, то, боюся, ви будете повторювати попередніх майстрів. У такому разі навіть коли задуми походять із вашого серця, усе одно, гадаю, що хтось уже їх використовував. Коли є щось, через що ви дійсно можете зіпсувати своє ім'я, то доведеться відмовитися від цього, навіть якщо воно є цінним для вас.

Іноді окремі речення виділяються з-поміж інших, вони схожі на красиві квіти та пишні хліби на полі. Та якщо звучання не можна передати, а тінь не можна наздогнати, то ці чудові вислови стають самотніми, відокремленими і жодним чином не узгоджуються з посередніми словами тексту. Вони – коштовна рідкісна знахідка, тож часом ви коливаєтеся, не бажаючи позбавлятися їх, навіть якщо вони не відповідають контексту. Ці речення у тексті – наче дорогоцінне каміння у гірських породах, яке підсвічує гори; наче перли у воді, що прикрашають ріки. Текст же може бути подібним до необрізаних кущів, котрі виглядають неохайно, але все ж приваблюють птахів.

Літературний твір має великий вплив, і через нього передається чимало важливих ідей. Він робить шляхи спілкування безперешкодними, виступаючи мостом, що перетинає часи; відображає важливість філософських ідей у світі навколо нас. Навіть на найширшій дорозі, де відкривається безліч напрямів, він може вказати власний шлях у житті. Його вплив подібний до впливу дощу й роси на все живе; його методи такі ж витончені та загадкові, як у духів і богів. Літературні тексти, вигравірувані на золоті й камінні, прославляють і поширюють по всьому світу чесноти та мудрість, вони є незмінними у віках; а тексти, які виконують під акомпанемент музичних інструментів, змінюються з кожним новим днем і набувають нових змістів.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2024